

اربعین

اربعین در لغت به معنای چهلم است.

بیستم صفر ۶۱ هجری قمری، اربعین چهلمین روز) کشته شدن حسین بن علی فرزند علی بن ابی طالب و فاطمه زهرا، امام سوم شیعیان و طبق نظر شیخ مفید و شیخ طوسی، زمان بازگشت اهل حرم حضرت از شام (دمشق) به مدینه است. همچنین بنا بر نقل ایشان، جابر بن عبدالله انصاری صحابی برجسته محمد به عنوان نخستین زائر حسین بن علی، یا لاقلاً از نخستین زائران او، در این روز وارد کربلا شده و زیارت اربعین را بجا آورده است. ابراهیم آیتی نیز می‌نویسد: «جابر بن عبدالله انصاری ... بیستم ماه صفر، درست چهل روز بعد از شهادت امام وارد کربلا شد و سنت زیارت اربعین امام به دست او تأسیس گردید». بر این اساس «از همان آغاز که تاریخش معلوم نیست، شیعیان به حرمت آن، زیارت اربعین می‌خوانده‌اند.» زیارت اربعین تنها درباره حسین بن علی وارد شده و هیچ پیشینه‌ای را نمی‌توان برای اربعین و اعمال مربوط به این روز تا پیش از حادثه عاشورا تصدیق کرد و این ویژگی و امتیاز، تنها برای حسین بن علی دانسته شده است. البته در باب علت اهمیت این روز نزد عرف شیعیان، این نکته نیز قابل توجه است که هرچند روایانی بر اهمیت و زیارت اربعین وارد شده است، لکن نمی‌توان این احتمال را انکار کرد که برخی گزارش‌های تاریخی مبنی بر حضور اهل بیت امام و بازماندگان کشته‌شدگان کربلا در کربلا در اربعین از عوامل توجه خاص ایشان به اربعین باشد.

در تقویم رسمی ایران این روز تعطیل می‌باشد.

مورخان نوشته‌اند که جابر بن عبدالله انصاری، همراه عطیه عوفی در همان اولین اربعین پس از عاشورا به زیارت حسین رفتند.

در برخی منابع اسیران شام یعنی بازماندگان کشته‌شدگان کربلا در چهلمین روز کشته شدن حسین بن علی به کربلا رسیدند. از جمله در کتاب نزهه الزاهد ص ۲۱ این مطلب ذکر شده است.

زیارات اربعین

سه روایت و گزارش در موضوع اربعین حسین بن علی آمده است:

زیارت اول روایت حسن عسکری: «علامات المؤمنین خمس: صلاة الإحدى و الخمسین، و زیارة الاربعین، والتختم فی الیمین، و تعفیر الجبین، و الجهر بسم الله الرحمن الرحیم: علامات مؤمن پنج چیز است: اقامه پنجاه و یک رکعت نماز در شبانه روز (هفده رکعت واجب و سی و چهار رکعت نافله)، زیارت اربعین، انگشت بر دست راست کردن، جبین را در سجده بر خاک گذاشتن، در نماز بسم الله الرحمن الرحیم را بلند گفتن.» که شیخ طوسی در کتاب تهذیب الاحکامو شیخ حرّ عاملی در وسائل الشیعه‌هاین روایت را آورده‌اند. این

روایت، اهمیت زیارت اربعین را آن هم در کنار اقامه نماز به عنوان یکی از نشانه‌های مؤمن یا ایمان بیان می‌کند و اگر لفظ مؤمن به معنی شیعه باشد، زیارت اربعین هم از نشانه‌های شیعه بودن خواهد بود. همانطور که سجده بر خاک داشتن و بلند گفتن بسم الله الرحمن الرحیم در نماز هم تقریباً از مختصات شیعیان است.

در این گزارش به متن خاصی برای زیارت اربعین اشاره نشده و می‌توان اینطور برداشت کرد که مطلق زیارت به معنای عرفی آن، در روز اربعین دارای این ویژگی است که زائر را دارای نشان ایمان می‌نماید. خصوصاً با ضمیمه روایات دیگر که زیارت اباعبدالله را مختص به حضور در کربلا ندانسته و بر سلام از راه دور هم زیارت اطلاق کرده‌اند. برای نمونه: «قال اباعبدالله: إصعد فوق سطحك، ثم التفت يمنية و يسرة، ثم ترفع رأسك إلى السماء، ثم تنحو نحو القبر فتقول: السلام عليك ياأباعبدالله السلام عليك ورحمة الله وبركاته، تكتب لك زورة، والزورة حجة وعمره» پس می‌توان این نتیجه را گرفت که سلام و درودی که در روز اربعین به سمت حضرت صادر شود، إن شاء الله گوینده را مزین به زینت و علامت ایمان می‌گرداند. البته ممکن است گفته شود ذکر حضرت عسکری از لفظ اربعین در این سخن، اشاره به سخن جدش جعفر صادق باشد که زیارتی را تعلیم صفوان کرده‌اند. آن همان متن معروف زیارت اربعین در مفاتیح الجنان است و در روایت سوم خواهد آمد. در نتیجه خواندن این زیارت از نشانه‌های ایمان خواهد بود. لکن این احتمال بعید به نظر می‌رسد چراکه القای خطاب حضرت عسکری لزوماً به آگاهان از روایت جعفر صادق نبوده است، لذا این روایت، سخن و بیان جدیدی دانسته می‌شود. لکن این نیز پذیرفته است که متیقن از روایت حسن عسکری، زیارت زائر در کربلا نزد قبر حسین و به لفظ تعلیمی از جعفر صادق است.

دوم: زیارتی است که از جابر بن عبدالله انصاری، اولین یا از اولین زائران حسین بن علی در اربعین نقل شده است. در این گزارش آمده است که وقتی جابر به غاصریه رسید در آب فرات غسل کرد، پیراهن پاکیزه‌ای پوشید، آنگاه قدری از بوی خوش بر سر و بدن پاشید و پابره‌نه روانه شد تا نزد سر مبارک امام حسین علیه الله... جملات جابر در اینجا تقریباً همان زیارت حضرت سیدالشهدا در نیمه رجب است و جز در چند کلمه تفاوت ندارد، که احتمالاً ناشی از اختلاف نسخه هاست. متن کامل این زیارت را علامه مجلسی در بحارالانوار آورده‌اند.

سوم: این زیارت در کتاب تهذیب الاحکام و ... آمده که صفوان از جعفر صادق نقل می‌کند و می‌گوید: «مولایم امام صادق علیه السلام درباره زیارت اربعین به من فرمود: هنگامی که قسمت قابل توجهی از روز برآمده، این زیارت را بخوان...» و این همان زیارت معروف اربعین است. متن این زیارت در ویکی نبشته آمده است.